

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים נ"ד-נ"ה

פרק נ"ד

בפרק נ"ד ממשיך הנביא ישעיהו לנחם ולעודד את ציון. הפעם, הניחום כרוך במהפך דרמטי ולא נתפס. ממצב של אשה עקרה ועזובה לאשה נאהבת ל"אם הבנים" שמחה (א-ח). מאשה עניה וחלשה לאשה עשירה ומוגנת (יא-ז).

1 'בְּנֵי עֶקְרָה לֹא יִלְדוּ' - ציון ה'אשה הבודדה', נתונה בשתי מצוקות. מהי המצוקה של ציון הגלומה בדימוי בפס' א-ג, ואיזה רגש מבטא אותה? מהי מצוקתה של ציון בפס' ד-ח ואיזו חויה נפשית מתלווה למצוקה זו?

2 'כִּי מִי נַח זֹאת לִי' - הנביא משווה את הברית עם ציון על אי הישנות הגלות לברית שנכרתה עם נח על אי הישנות המבול. מהם קווי הדמיון בין שתי הבריתות? מדוע נצרך נח לברית זו לאחר המבול, ומדוע נצרכה ברית זו אצלנו, לאחר החורבן והגלות? היעזרו בדברי רש"י לבראשית ט', ט: 'שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת את העולם עוד'.

3 'עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחְמָה' - ציון המיואשת בעת הגלות משולה בנבואתנו לאשה אומללה ומדוכאת, מטולטלת בסערת הגלות, ובודדה ללא מנחם. הנבואה מתארת את תקומתה בשני שלבים (יא-יב, יג-יד), עקבו אחרי סדר הבניה ביא-יב ושימו לב מיהו הבונה, ומהו התיקון המתבטא בבניה זו? עקבו אחרי הבניה ביג-יד, מיהו הבונה כעת ומדוע? ראו את דברי הגמרא: 'אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר 'וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך', אל תקרי בניך אלא בוניך' (ברכות סד, א).

4 בין נבואת 'רני עקרה' לנבואת 'עניה סוערה' ישנם קווי דמיון ברורים. בשתיהן מתוארת ירושלים כאשה מסכנה, בשתיהן הגאולה והתיקון מתוארים בדימוי של בנייה, ובשתיהן קורא לה הנביא לא לירא: 'אל תיראי כי לא תבושי' (ד) - 'רחקי מעושק כי לא תיראי'. על רקע דמיון זה נסו לעמוד על הנקודות המבחינות בין שתי הנבואות. (שימו לב למצוקה, לדימויים ולאופן שבו הדימוי בכל נבואה מהווה תיקון למצוקה)

פרק נ"ה

פרקנו כולל את אחת מנבואות התשובה המפורסמות ביותר שנקראת בתענית ציבור (ו-יג). בנבואה זו פונה הנביא לעם שבגלות וקורא לו לשוב אל ה', מעומק הגלות, בשעת הרצון שבה ה' מבקש לגאלו. לאורך הנבואה שזור רעיון ההתעוררות האלוקית עם ההתעוררות האנושית: ה' מתקרב לאדם, ועל האדם לנצל את שעת הרצון ולהתקרב באמצעות תשובתו. הן דבר ה' והן התשובה מסוגלים יחד לגשר על הפער העצום שבין שמים לארץ - בין אלוקים לאדם. הפרק פותח בנבואה קצרה (א-ה) המבטיחה לעם הקשוב לדברי ה' שבנבואה שיזכה לברית נצחית בדומה לברית הנצח עם דוד.

5 'דרשו' ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' - כלפי איזה מצב של העם מכוונת הקריאה לתשובה בנבואתנו (ו-ז)? ראו דברים ד', ז-כט: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כה' אלהינו בכל קוראינו אליו.... ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך... כי אל רחום ה' אלהיך'.

6 הנביא מדמה את הפער הבלתי נתפס בין דרך ה' לדרך בשר ודם - לגובהם של השמים ביחס לארץ. כיצד הדבר קשור לקריאה לתשובה בפסוקים הקודמים, ומהם דרכי ה' ומחשבותיו בנבואתנו? ראו את המקבילה לפסוקנו בתהלים ק"ג (ראו גם יחזקאל י"ח, כז).

7 לאחר המחשת הפער בין ה' לאדם באמצעות דימוי השמים והארץ, בפסוקים י-יא מדגיש הנביא דווקא את החיבור ביניהם באמצעות דימוי הגשם. כיצד מאיר דימוי הגשם את משמעותו ותפקידו של דבר ה' בעולם?

הרחבה

'דרשו' ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב'

נבואת התשובה בפרק נ"ה פותחת בקריאה לתשובה בזמן מסוים - כאשר ה' מצוי וקרוב לקוראיו. השאלה העולה מאליה היא - אימתי הוא זמן זה? מהי שעת הרצון לתשובה? ובכלל, מדוע יש צורך בשעה מסוימת, והרי ה' קרוב תמיד לקוראיו? שאלה גדולה זו זכתה לכמה תשובות בחז"ל ובמפרשים.

נביא כאן את אחת התשובות הידועות שממנה נלמד על חשיבותם של עשרת ימי תשובה:

נאמר (דברים ד) 'כה' אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב [והרי כתוב] 'דרשו' ה' בהמצאו' התם [שם מדובר] ביחיד, הכא [כאן מדובר] בציבור. ביחיד אימת? אמר רבה בר אבוא: אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. [ראש השנה יח, א]

כך ניסח זאת הרמב"ם בהלכות תשובה [ב, ח] בעקבות הגמרא:

אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים היא יפה ביותר ומיד היא מתקבלת, שנאמר "דרשו" ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב". במה דברים אמורים, ביחיד, אבל בציבור כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב שלם הן נענין, שנאמר "כה" אלהינו בכל קוראנו אליו".

במדרש 'פסיקתא דרב כהנא' מובאים שני משלים על דרשה זו:

משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדיו צאו והכריזו בכל מלכותי שאני יושב ודן בדיני ממונות, וכל מי שיש לו עסק על חבירו יבא לפני ואני דן אותו לכף זכות עד שלא אשב לדון דיני נפשות, כך הקב"ה יתברך שמו ויתעלה זכרו אמר לישראל בני הוו יודעין שאני דן את העולם בד' פרקים האלו, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם יושבין לפני כבני מרון, בחג נידונין על המים. והללו ג' פרקים יושב אני לדון דיני ממונות, להעשיר או להעניי להרבות או למעט, אבל ראש השנה זמן דיני נפשות הוא, אם למות אם לחיים... ואם עשיתם תשובה לפני אני מקבל אתכם ואדון אתכם לכף זכות, לפי ששערי שמים פתוחים ואני שומע תפלותיכם, שאני משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים עד שלא אחתום גזר דין ביום הכיפורים, לכך אמר ישעיהו "דרשו" ה' בהמצאו".

משל למה הדבר דומה, למלך שהיה דר במדינה והיו בני המדינה מכעיסים אותו, כעס המלך ויצא מתוכו כמו 'מילין ועמד לו, וראהו אדם אחד, אמר לבני העיר דעו שהמלך עליכם בכעס והוא מבקש לשלוח לגיונות על העיר להחריבה, צאו ופייסוהו עד שלא ירחק מכם. פיקח אחד היה שם, אמר להם שוטים, עד שתהיה אצלכם לא בקשתם אותו, עכשו קודם שיתרחק צאו אצלו אולי יקבל אתכם, לכך נאמר "דרשו" ה' בהמצאו", בהללו 'ימי תשובה שהוא שרוי בתוכם'...

נחתום בדרשה חסידית לשבת תשובה, של האדמו"ר מגור, בעל 'שפת אמת':

אמרו חז"ל דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה, כי השי"ת בבריאות העולם כביכול עשה עצמו להיות נמצא בעולם. כי צריך כל איש לידע ולהאמין כי הקב"ה הוא נעלם ורחוק מכל רחוק וכמו כן הוא קרוב מכל קרוב... ובחינת זה הקורבות נתחדש בבריאות עולם ובכל שנה מתחדש זה המציאות. ובאמת זה הקורבות היא באמצעות תורה ומצות כדאיתא בשביל תורה שנק' ראשית. ולכן ע"י החטא וביטול תורה מתרחקין מזה הדביקות וע"י תשובה חוזרין לזה הדביקות. ובימים אלו מתחדש זה הדביקות...

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לישיעיהו פרקים נ"ד-נ"ה

פרק נ"ד (ב) **הַרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֵךְ וִירִיעוֹת מִשְׁכְּנֹתַי יָטוּ אֶל תַּחֲשֻׁכִי, הָאֲרִיכִי מִיִּתְרֶיךָ וַיִּתְדַתֵּיךָ חֲזָקִי:** קריאה לציון להרחיב את שטחה בכדי שתוכל להכיל את הבנים הרבים שישובו. הדימוי הוא לאוהל שיריעותיו נפרשות, חבליו מתארכים והיתדות המקבעות לארץ מתחזקות בהתאם.

(ט) **כִּי מִי נַח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נַח עוֹד עַל-הָאָרֶץ, כֹּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְצֵף עֲלֶיךָ וּמִגֶּר-בֶּן:** ה' משווה את בריתו לציון לברית נח, שבה התחייב שלא להביא עוד מבול ('מי נח') להחריב את העולם. ה'קצף' מזכיר את המים השוצפים. הרד"ק מעיר שבחלק מכתבי היד של ספר ישעיהו שתי המילים 'כי מי' מופיעות כמילה אחת, 'כימי' - כשם שבימי נח נשבע שלא יביא מבול, כך גם כיום.

(יא) **הִנֵּה אֲנֹכִי מֵרַבִּיץ בְּפוֹךְ אֲבִיךָ וַיִּסְדַּתֵּיךָ בְּסַפְרִים:** ה' ירצף את רחובות ירושלים באבנים יקרות, ויניח אבני ספיר ביסודותיה.

(יב) **וְשָׁמַתִּי כְדָכַד שְׁמִשְׁתֶּיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאֲבְנֵי אֶקְדָּח:** שיני החומה יעשו מאבן יקרה בשם כדכד, ושערי העיר יבנו מאבנים מבריקות הנראות כקודחות באש. **וְכָל גְּבוּלְךָ לְאֲבְנֵי חֲפִץ:** אבני הגבול המסמנות את ירושלים יהיו אבנים טובות שאנשים חפצים בהן.

(יג) **וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:** כל בני ישראל יהיו תלמידי ה', ובעקבות זאת יזכו לרוב שלום ואושר.

(יד) **בְּצִדְקָה תִּכְוֶנֶנִי, רַחֲמֵי מַעֲשֶׂה כִּי לֹא תִירָאִי:** ירושלים תתבסס בצדק ומשפט, ותרחיק מקרבה חמס וגזל. פירוש אחר: ירושלים תשב לבטח ואויביה לא יעשקו אותה.

(טו) **הֵן גּוֹר יְגוֹר אָפֶס מְאוֹתֵי:** פסוק קשה. מי שה' אינו נמצא עימו עליו לירא ולפחד פירוש אחר: רק מי שה' עימו יוכל להתגרות ולערוך מלחמה. **מִי גֵר אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוּל:** שאלה רטורית - מי מאנשי ירושלים מפחד מהאויב שיפול עליה? פירוש אחר: מי שינסה להתגרות ולהלחם בך - יובס.

(טז) **הִנֵּה אֲנֹכִי בְּרִאתִי חֲרֹשׁ נֶפֶחַ בָּאֵשׁ פָּחַם וּמוֹצִיא כְּלֵי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי בְּרִאתִי מִשְׁחִית לְחַבְלֵי:** ה' הוא שברא את האומן היוצר כלים באש, ואת המשחית המנצל את הכלים להרס וחבלה, ולכן הוא זה ששולט בהם.

(יז) **כָּל כְּלֵי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל לְשׁוֹן תְּקוּם אֶתְּךָ לְמִשְׁפַּט תְּרִשִׁיעֵי:** כלי המלחמה שיוצרו לשם פגיעה בירושלים לא יוכלו לה, וגם נסיונות הרשעתה במשפט יכשלו.

פרק נ"ה (א) **הוּי כָּל צִמָּא לָכוּ לְמִים וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָכוּ שְׂבָרוּ וְאָכְלוּ:** קריאה והזמנה לישראל לאכול ולשתות בחינם, והנמשל הוא הקשבתם לדבר ה' שבנבואה, המחייב את הנפש.

(ג) **וְאֶכְרַתְּהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסֵדִי דוֹד הַנְּאֻמִּים:** הברית שיכרות ה' לישראל תהיה נצחית כברית שכרת עם דוד וביתו. פירוש אחר: ה' יקים את בריתו עם דוד ויחדש את מלכותו.

(יב) **כִּי בְּשִׂמְחָה תִצְאוּ וּבְשְׁלוֹם תִּגְבְּלוּ:** יציאת ישראל מהגלות בחזרה לארצם תלווה בשמחה גדולה שלהם ושל הטבע כולו.